

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

249695

การสร้าง “พื้นที่ที่สาม” ของผู้หญิง “ชนบทใหม่” ภาคเหนือ
ผ่านเพลงขอสตรึง

อรพิน สร้อยญาณะ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2554

249695

การสร้าง “พื้นที่ที่สาม” ของผู้หญิง “ชนบทใหม่” ภาคเหนือ
ผ่านเพลงขอสตริง

อรพิน สร้อยญาณะ

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

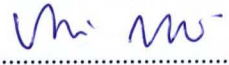
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2554

การสร้าง “พื้นที่ที่สาม” ของผู้หญิง “ชนบทใหม่” ภาคเหนือ
ผ่านเพลงขอสตริง

อรพิน สร้อยญาณะ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

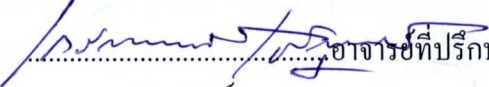

.....ประธานกรรมการ
อ.ดร.ร่มเย็น โกไศยกานนท์

.....กรรมการ
ศ.สายชล สัตยานุรักษ์

.....กรรมการ
ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒนวนิช

.....กรรมการ
รศ.ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
ผศ. ดร.เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒนวนิช

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
ศ.สายชล สัตยานุรักษ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
รศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

18 มีนาคม 2554

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนได้ใช้เวลาค่อนข้างนานในการศึกษาและเรียนรู้ในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ แต่ความยาวนานนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียดายแก่ผู้เขียนเลย นอกจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้แล้ว เบื้องหลังของการเรียนประวัติศาสตร์กลับมีประสบการณ์และการเรียนรู้อยู่อีกมากมายที่ต้องค้นหาอย่างไม่มีวันจบสิ้น

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เกิดจากความเมตตาปราณีของ อาจารย์เกรียงศักดิ์ เชษพัฒน์นิช ผู้ซึ่งคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ อีกทั้งยังใช้ความอดทนอย่างมากต่อการศึกษาของผู้เขียนที่มีความรู้อยู่อย่างน้อยนิด คอยตรวจงาน แก้งานและเสริมเกร็ดความรู้ต่างๆ ในครั้งนี้เป็นอย่างมาก ขอบพระคุณรอยยิ้มอันแสนอบอุ่นของ อาจารย์สายชลและอาจารย์อรรถจักร สัตยานุรักษ์ที่มีให้ผู้เขียนเสมอมา ขอบพระคุณคำอวยพรที่สัมฤทธิ์ผลของ อาจารย์สรวิศ อ่องสกุลที่ผู้เขียนได้รับ ทุกครั้งที่พบเจอกันขอบพระคุณเสียงหัวเราะของ อาจารย์พีรพล ขอบพระคุณทุกมื้ออาหารที่เพิ่มพลังของ อาจารย์อุษณิ ธงไชย ขอบพระคุณ อาจารย์ไชยยันต์ รัชชกุล ที่ทำให้การเรียนประวัติศาสตร์มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น ขอบพระคุณ อาจารย์ร่มเย็น โกไศยกานนท์ที่สละเวลาและเดินทางมาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียน ขอบพระคุณ อาจารย์สุริยา สมุทรอุปต์ สำหรับทุกคำแนะนำ ทุกความรู้ และความเป็นกันเองที่มอบให้แก่ผู้เขียน ขอบคุณอย่างสุดซึ้งทุกความช่วยเหลือและกำลังใจจากพี่กัญญาและพี่สุพินที่ทำให้สาขาวิชาประวัติศาสตร์เปี่ยมล้นไปด้วยความสนุกสนาน และที่สำคัญขอไหว้สา อาจารย์ชนนเศรษฐ์ เจริญเมืองผู้ที่คอยผลักดันให้ผู้เขียนรักและหลงใหลในประวัติศาสตร์ อีกทั้งขอบพระคุณสำหรับนวนิยายทุกเล่มที่ได้มอบให้แก่ผู้เขียน

ผู้เขียนขอกราบขอบคุณพ่อ แม่ เกษตรกรผู้เข้มแข็งและอดทนที่ไม่เคยรู้ว่าอะไรคือวิทยานิพนธ์แต่รอที่จะอ่านอยู่เสมอ ขอบคุณ ป้า ลุง ยาย ย่าและน้องๆ ในความห่วงใยและความรักที่มีให้ผู้เขียนอย่างล้นเปี่ยม ขอบคุณธรรมชาติ พี่หลุยส์ พี่ปัท พี่วอร์ม นัท เพื่อนร่วมรุ่นที่มอบมิตรภาพที่ดีให้แก่กัน เข้าใจและให้กำลังใจกันตลอดมา ขอบคุณน้องเมย์ น้องแป้ว น้องโอ้ ที่ทำให้เกิดความสนุกสนานและคอยให้กำลังใจ ขอบคุณพี่อบ พี่เบศ พี่ก๊อ พี่ออด พี่เอิบ พี่กระแตสำหรับคำแนะนำและความอบอุ่นที่ให้แก่เพื่อนๆ ขอบคุณร้านเล่าและเหล่ามิตรสหายทั้งหลายสำหรับหนังสือดีๆ ที่มอบให้แก่กันตลอดมา ผู้เขียนขอมอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้แก่ตาและปู่ผู้ที่อยู่ไม่ถึงวันที่จะได้อ่านวิทยานิพนธ์เล่มนี้หากแต่เฝ้ามองดูผู้เขียนตลอดเวลาและอยู่ในใจผู้เขียนเสมอ

ขอบคุณเสียงทุกเสียง เพลงทุกเพลง ทุกลีลา ทุกการเคลื่อนไหว ทุกคำพูด ของพ่อครูแม่
ครูและนักร้องเพลงขอสตรีงทุกท่าน ที่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญอันก่อให้เกิดวิทยานิพนธ์เล่มนี้

อรพิน สร้อยฉายา

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

การสร้าง “พื้นที่ที่สาม” ของผู้หญิง “ชนบทใหม่”
ภาคเหนือ ผ่านเพลงซอสตริง

ผู้เขียน

นางสาวอรพิน สร้อยญาณะ

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เชษพัฒนวิช	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
ศ. สายชล สัตยานุรักษ์	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
รศ.ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

249695

การศึกษาเรื่อง “การสร้าง “พื้นที่ที่สาม” ของผู้หญิง “ชนบทใหม่” ภาคเหนือ ผ่านเพลงซอสตริง” มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างทางสังคมในยุคจารีตของภาคเหนือที่มีผลต่อการควบคุมพฤติกรรมและจำกัดบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงชาวบ้านชนบทภาคเหนือ 2. เพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างทางสังคมของเมืองเชียงใหม่ในยุคสมัยใหม่ที่มีผลต่อการกำหนดสถานภาพบทบาทและสร้างความหมายให้แก่ผู้หญิงเหนือ 3. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงความสลับซับซ้อนของการผสมผสานในการนิยามความหมายความเป็นผู้หญิงเหนือจากตัวตนของผู้หญิงชาวบ้านชนบทภาคเหนือ ผ่านเพลงที่เรียกว่า “ซอสตริง”

ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดความหมายของการเป็นผู้หญิงเหนือผ่านเพลงซอสตริงนั้น เป็นการผสมผสานความหมายในยุคจารีตและยุคสมัยใหม่เข้าด้วยกัน โดยในยุคจารีตสังคมล้านนาได้มีการกำหนดสถานภาพทางเพศโดยการให้ความหมายทางพื้นที่เป็นตัวกำหนดความเป็นผู้หญิงดี-ไม่ดี ในขณะที่ในยุคสมัยใหม่เป็นยุคที่ล้านนาได้ผนวกเข้าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของสยาม ในช่วงแรกสยามได้ใช้วาทกรรมแบบอาณานิคมมีผลทำให้การให้ความหมายแก่ผู้หญิงเหนือว่าเป็น “อีลาว” ในช่วงหลังสยามได้ใช้วาทกรรมชาตินิยมในการรวมประเทศทำให้การให้ความหมายความเป็นผู้หญิงเหนือเปลี่ยนเป็น “สาวเอื้องเหนือ” เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ความหมายจากรัฐส่วนกลางดังกล่าวมีผลทำให้ปัญญาชนท้องถิ่นเชียงใหม่พยายามสร้างความหมายความเป็นผู้หญิง

เหนือออกมาจนทำให้เกิดการแยกชนชั้นของผู้หญิงเหนือออกเป็น ผู้หญิงชนชั้นกลาง กับ ผู้หญิงชาวบ้าน

เพลงซอสดริง จึงเป็นพื้นที่ของการตอบโต้ ต่อรอง และการสร้างความหมายที่เกิดจากผู้หญิงชาวบ้านชนบทใหม่ภาคเหนือ อันได้แก่ 1. ความหมายในพื้นที่ทางเศรษฐกิจ 2. ความหมายในฐานะผู้หญิงที่ดี 3. ความหมายในฐานะผู้ที่ครอบครองพื้นที่ทางโลก 4. ความหมายในฐานะผู้ที่ควบคุมผู้ชายในพื้นที่ส่วนตัว (Private Space) ผลของการศึกษานี้คาดว่าจะประโยชน์ต่อการพัฒนาสตรีทั้งในแง่ความเข้าใจในคุณค่าของตนเองโดยไม่ยึดติดกับภาพที่ถูกสร้างขึ้นอันจะนำไปสู่อิสระภาพทางการกระทำและความคิดอย่างแท้จริง

Thesis Title	The Construction of the “Third Space” of Northern “New Rural” Women Through Hybrid Folk-Modern Songs of Northern Thailand (Pleng Saw String)		
Author	Ms. Orapin Soiyana		
Degree	Master of Arts (History)		
Thesis Advisory Committee	Asst. Prof. Dr. Kringsak Chetpatthanawanit	Advisor	
	Prof. Saichol Sutayanurak	Co-advisor	
	Asso. Prof. Dr. Attachak Sutayanurak	Co-advisor	

ABSTRACT

249695

A study of The Construction of the “Third Space” of Northern “New Rural” Women Through Hybrid Folk-Modern Songs of Northern Thailand (Pleng Saw String) is aimed to 1. explore the nature of the traditional social structure in Northern Thailand which affects control of behavior and limitation of role and functions of rural Northern women; 2. explore the modern social structure of Chiang Mai City which affects arrangements of status and role and interpretation of Northern women; 3. investigate the complexities of mixtures in indentifying the meanings of Northern women from rural Northern women through the so-called ‘Saw String’

The findings revealed that the meanings of Northern womanhood the ‘Saw String’ songs are results of mixtures between the traditional and modern meanings. In the traditional Lanna society, sex status was used to determine ‘good and bad woman’, whereas, under a era of Lanna being annexed by the Kingdom of Siam, the used of colonial discourse made Northern women ‘E Lao’ (Lao woman). Afterwards, Siam used a nationalist discourse in integrating the country by calling Northern women ‘Ladies of Northern Orchid’ in order to promote tourism. Such an

249695

interpretation of Northern womanhood, bringing about finally a division of Northern women into middle-class women and lower-class women (Mae Ying Jao Baan or female villager).

Pleng Saw String, therefore, sever as the space for debate, bargaining, and construction of the meaning resulting from the 'New Rural' village women, namely, the meaning in an economic space; 2. The meaning of women as a good one; 3. The meaning of those women own a secular would; and 4. The meaning of these who control their husbands in private space. In expected that the results of thir study will be useful to development of woman both in understanding and acknowledgement without feeling attached to the constructed images which will lead to freedom of thoughts and practice.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 เพศสภาวะในเพลงขอ	8
1.3 ขอสดริงพื้นที่ของผู้หญิงชนบทใหม่	9
1.4 เอกสารและงานที่เกี่ยวข้อง	13
1.4.1 พื้นที่ของการยกย่องและการแผ่ร้นของการควบคุม	13
1.4.2 ลักษณะการตอบโต้ ต่อรอง และการสร้างความหมายของผู้หญิง	17
1.5 สมมติฐานทางการศึกษา	21
1.6 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	22
1.7 กรอบความคิด	22
1.8 ขอบเขตการศึกษา	25
1.9 วิธีการดำเนินการศึกษา	25
1.10 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	26
บทที่ 2 สถานภาพผู้หญิงล้านนาในยุคจารีต	27
2.1 พื้นที่ทางเศรษฐกิจ: พื้นที่ของผู้หญิง	27
2.2 ความเชื่อเรื่องผี: ฐานะและบทบาทของความเป็นผู้หญิง	30
ในสังคมชนบทล้านนา	
2.2.1 ความเชื่อเรื่องผีเกี่ยวกับฐานะทางสังคมของผู้หญิง	32
2.3 ความเชื่อเรื่องผี: ฐานะและบทบาทของความเป็นผู้ชาย	37
ในสังคมชนบทล้านนา	

2.3.1 เวทมนต์คาถากับการมีมลทิน	38
2.4 พุทธศาสนากับการกำหนดความสัมพันธ์ในสังคมชนบทล้านนา	40
2.5 การทับซ้อนกันระหว่างการนับถือผีและพุทธ: การทับซ้อนกันระหว่าง ความเป็นชายและความเป็นหญิงในสังคมชนบทล้านนา	50
2.6 เจียก้อม-เพลงขอ พื้นที่แห่งการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย และความเป็นหญิงในสังคมชนบทล้านนา	52
2.6.1 เจียก้อม	52
2.6.2 เพลงขอ	56
บทที่ 3 สถานภาพผู้หญิงล้านนาในรัฐสมัยใหม่	70
3.1 ผู้หญิงล้านนากับการรวมเข้าสู่ส่วนกลางภายใต้วาทกรรมแบบอาณานิคม	71
3.1.1 สาวเครือฟ้า นัยยะสำคัญของการเป็นอาณานิคม	78
3.2 ผู้หญิงล้านนากับสำนักชาตินิยม	81
3.2.1 เชียงใหม่และผู้หญิงเชียงใหม่ในฐานะเพลงแห่งชาติ	90
3.3 ภาพยนตร์กับการสร้างความหมายที่แตกต่างของความเป็นผู้หญิงเหนือ	94
3.4 การตอบโต้วาทกรรมผู้หญิงเหนือโดยปัญญาชนท้องถิ่น ในการใช้แรงงานของชาวนา	99
3.4.1 อ.ไชยวรศิลป์ นักเขียนหญิงผู้นำเสนอเอกลักษณ์ความเป็นผู้หญิงเหนือ	100
3.4.2 จรัส มโนเพชร เพลงโฟล์คของคำเมืองกับความเป็นผู้หญิงเหนือ	107
3.5 พัฒนาการของเพลงขอ (จาก “ขอ” จาริตสู่ “ขอประยุกต์”)	113
บทที่ 4 ขอสดริงพื้นที่ของผู้หญิงชนบทใหม่	120
4.1 การเกิดขึ้นของพื้นที่ “ชนบทใหม่” ภาคเหนือ	120
4.2 ขอสดริงคืออะไร	124
4.3 ลักษณะของเพลงขอสดริงยุคใหม่การปรับตัวและความทันสมัย ของ “เพลงขอสดริง”	131
4.3.1 เนื้อหาของเพลงขอสดริง	131
4.3.2 การผสมผสานกันระหว่างเพลงลูกทุ่งคำเมืองกับเพลงขอ	135
4.3.3 การแต่งกายของนักร้องเพลงขอสดริง	138

4.4 เพลงขอสดริงกับการสร้างความหมายที่หลากหลายและไม่หยุดนิ่ง ของผู้หญิงชนบทใหม่	144
4.4.1 ความหมายในพื้นที่ทางเศรษฐกิจ	145
4.4.2 ความหมายในฐานะผู้ที่ครอบครองพื้นที่ทางโลก	151
4.4.3 ความหมายของผู้หญิงที่ดี	157
4.4.4 ความหมายของผู้ที่สามารถควบคุมพื้นที่ในครอบครัว	160
บทที่ 5 บทสรุป	166
บรรณานุกรม	174
ประวัติผู้เขียน	182

สารบัญภาพ

รูป	หน้า
4.1 กระแต นิภาพร แปงอ้วน อัลบั้ม เปิดใจสาวแต่ปี พ.ศ. 2551	139
4.2 การแต่งกายของนักร้องคณะซอสดริงในปัจจุบัน	143
4.3 การแต่งกายของแดนเซอร์สาวคณะซอสดริงยุคใหม่	143
4.4 ตู๋ คารณีนักร้องเพลงซอสดริงที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน	144
4.5 บรรยายภาพหน้าเวทีของการแสดงซอสดริง	156